

JMG

Kandidatuppsats
Journalistprogrammet VT 2013
Institutionen för journalistik, medier och kommunikation
Göteborgs universitet

”Man måste vara envis, nyfiken... och lite tjurskallig kanske.”

Om granskande journalistik på tre lokala tidningsredaktioner

Författare: Tina Hedegaard, tinacarolinah@gmail.com
Susanna Németh, nemeth.susanna@gmail.com
Handledare: Mats Ekström
Kursansvarig: Johannes Bjerling

UNIVERSITY OF GOTHENBURG
DEPT OF JOURNALISM, MEDIA AND COMMUNICATION

Abstract

Investigative journalism is by many considered as the field within journalism where the democratic ideals are met. The importance of detecting wrongdoing and abuse of power by politicians, governments and institutions is highly valued, not only by the journalists themselves, but also the citizens.

At the same time, news papers are facing difficulties with commercialization, cost cuts at their news rooms and less resources for deeper and time-consuming jobs, such as investigative journalism. This thesis study the work processes at three news rooms in Sweden.

The problem statement is:

In what ways are the news rooms trying to live up to the ideals of investigative journalism?

By interviewing reporters, editors-in-chief and news editors, the study aim to identify how the news organization and work processes look like at the three news papers in middle-sized cities in Sweden. Another purpose is to find out how the work is organized in order to secure that the ideals of investigative journalism are met.

The results show that all the three news rooms have ambitions to do investigative journalism. They often find solutions to give reporters the possibility to work on projects that might result in an investigative article. The time and resources to let one reporter work on investigative journalism on a full time basis were however small.

The interviewees on both reporter level and editor level had the same definition of investigative journalism – which indicates that the ideals of journalism are something the journalists accumulate in their profession.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
2. Hypotes, syfte och frågeställningar.....	2
3. Teoretiska utgångspunkter och tidigare forskning.....	2
3.1. Bakgrund.....	2
3.2. Definition av granskande journalistik.....	3
3.3. Organisationella villkor på nyhetsredaktionerna.....	4
3.4. Förändrade förutsättningar i dagens medielandskap.....	5
3.5. Agendasättande journalistik.....	6
3.6. Tidigare studier.....	6
4. Metod och material.....	8
4.1. Metod.....	8
4.2. Material och urval.....	9
4.3. Om tidningarna och de specifika granskningarna.....	10
4.4. Etiska överväganden.....	11
4.5. Giltighet och tillförlitlighet.....	12
5. Resultatredovisning och analys.....	13
5.1. Organisationella villkor.....	13
5.1.1. Hur ser organisationen ut?.....	13
5.1.2. Vem tar initiativ och vem bestämmer?.....	14
5.1.3. Den granskande journalisten.....	15
5.1.4. Om traditioner.....	16

5.1.5. Sammanfattning.....	17
5.2. Granskandets villkor.....	18
5.2.1. Definitionen av granskande journalistik.....	18
5.2.2. De specifika granskningarna och hur granskningar går till.....	19
5.2.3. Drivkraften till att granska – ett beroende och en uppgift.....	20
5.2.4. Om sömnlösa nätter och oinbjudna gäster.....	21
5.2.5. Sammanfattning.....	22
5.3. Nya redaktionella villkor.....	22
5.3.1. Vilka spår finns av kommersialisering och konvergens?.....	22
5.3.2. Samarbeten med läsare.....	24
5.3.3. Agendasättande journalistik.....	25
5.3.4. Sammanfattning.....	25
6. Slutdiskussion.....	26
7. Källförteckning.....	28
8. Bilaga 1. Intervjuguider.....	30
Bilaga 2. Kodschema.....	33

1. Inledning

När journalisterna Carl Bernstein och Bob Woodward i början av 1970-talet avslöjade oegentligheter i den så kallade Watergate-affären tvingades dåvarande president Richard Nixon att avgå. Ungefär samtidigt uppdagades IB-affären, det i Sverige kanske historiskt mest kända journalistiska avslöjandet, av journalisterna Jan Guillou och Peter Bratt.

Ett aktuellt exempel på granskande journalistik som fått politiska konsekvenser är den omtalade Saudi-affären som gjordes av eko-redaktionen på Sveriges radio.

Inom journalistiken betraktas den granskande rapporteringen som den mest välansedda och utgör själva journalistikens kärna. Att oegentligheter avslöjas, makthavare får stå till svars för sina handlingar och att allmänheten blir upplysta om förhållanden som tidigare inte varit kända anses som en av grundpelarna i en demokrati (Nord och Strömbäck, 2012: 16-17).

Bland journalister rankas den granskande journalistiken högt. I en undersökning från 2011 anser hela 82 procent av journalisterna att idealet att granska samhällets makthavare är viktigast bland yrkesidealen. 1989 var den siffran 70 procent. I påståendet att enkelt förklara händelser instämmer 75 procent av de tillfrågade journalisterna, och det är en ökning med 10 procentenheter (Wiik 2012:34).

Det är kanske inte så konstigt att en av de finaste utmärkelserna man kan få som journalist är Guldspaden, som delas ut av föreningen Grävande Journalister. Priset delas ut till journalister som självständigt avslöjat eller skildrat "...väsentliga förhållanden som allmänheten förut inte kände till." (FGJ: 2013)

Även om all granskande journalistik inte leder till stora avslöjanden och att makthavare tvingas lämna sin post är ändå den här typen av fördjupande journalistik något som de flesta nyhetsredaktionerna är måna om att genomföra. Detta trots att granskande journalistik kräver mer resurser och tid i anspråk. Samtidigt som redaktionerna är angelägna om att erbjuda något som är unikt för att behålla läsare och annonsörer brottas de med minskade intäkter. Hur löser nyhetsredaktionerna detta dilemma? Det försöker vi i vår undersökning ge svar på.

Vi ser ett behov av att aktualisera ämnet och kan i dagsläget inte hitta någon färsk undersökning som använt kvalitativ intervjuundersökning som metod. Vi vill gärna beskriva hur granskningsprocessen ser ut idag och hoppas på så sätt kunna bidra till den aktuella forskningen.

2. Hypotes, syfte och frågeställningar

Vår hypotes är att det är svårt för redaktionerna att leva upp till idealet om att genomföra granskningar eftersom papperstidningarna tampas med minskande resurser. Med internets snabba tempo och ökad kommersialisering blir det svårare att genomföra projekt som tar längre tid i anspråk.

Vårt syfte med denna uppsats är att beskriva hur granskningsprocessen och inställningen till granskande journalistik ser ut på regionala tidningar med en medelstor upplaga. Vi vill med vårt arbete visa hur olika redaktionsmedlemmar förhåller sig till granskning och hur granskningen ser ut i praktiken på tre olika tidningsredaktioner.

Detta leder oss fram till vår frågeställning:

På vilka sätt försöker nyhetsredaktionerna leva upp till granskningsidealet?

Denna frågeställning har vi valt att bryta ned i tre teman med varsin övergripande fråga:

- 1) Hur ser de organisatoriska villkoren på redaktionerna ut?
- 2) Hur förhåller sig redaktionsmedlemmarna till granskande journalistik?
- 3) Hur ser de redaktionella villkoren ut i ett förändrat medielandskap?

Den första frågan kommer att ta upp hur redaktionerna organiserar sitt arbete och vad som ingår i de olika rollerna på redaktionen. Den andra frågan behandlar granskningsbegreppet och de demokratiska idealen och vi frågar hur redaktionerna förhåller sig till de här begreppen. Slutligen tar det tredje temat upp hur dagens medielandskap påverkar redaktionerna i form av kommersialisering och konvergens.

3. Teoretiska utgångspunkter och tidigare forskning

I detta kapitel ska vi beskriva de teoretiska utgångspunkterna som vi använder oss av för att kunna analysera vår empiri. Vi ska redogöra för vad granskande journalistik är, vilka organisatoriska förutsättningar redaktionerna har och hur de har förändrats. Slutligen tar vi upp ett par tidigare undersökningar som vi kan anknyta till vår studie.

3.1. Bakgrund

I Sverige har intresset för granskande journalistik i yrkeskåren förekommit i fyrtio år. Enligt Weibull, Hadenius och Wadbring kan man utifrån studier se tydliga tendenser till hur journalister börjar ställa motfrågor i partiledardebatter på 1970-talet. Ur detta uppstår en mer kritisk reporterroll. Författarna menar också att den granskande journalistiken som fenomen är förknippad med professionaliseringen inom yrkeskåren (Weibull, Hadenius och Wadbring 2008:268).

När brittiska tidningen The Daily Telegraph 2009 uppdagade och publicerade en omfattande politikerskandal ledde det både till flera politikers avgång och till en tillfällig ökning av tidningens upplaga med 14 procent. Det kom att bli ett bevis på att granskande journalistik i papperstidning lönar sig (Lee-Wright, Phillips och Witschge 2012:96).

Ett annat fenomen som blivit mer betydande för tidningarna för att erbjuda något unikt och vinna läsare, är att vara agendasättande. Undersökande journalistik ses då som en viktig ingrediens för att kunna vara agendasättande, eftersom den i hög grad är redaktionens egen produkt. Genom undersökande journalistik kan man vinna konsumenternas och annonsörernas förtroende och skapa opinion. På det sättet uppfyller mediet också idealet som allmänhetens granskare och vakthund (Møller Warmedal 2012:56).

Man brukar tala om mediernas tre demokratiska uppgifter i form av granskning, information och forum. Genom de här tre uppgifterna ska en fri åsiktsbildning säkras. Detta är centralt för en demokrati (Nord och Strömbäck 2012: 17-18).

Detta leder oss vidare till vad granskande journalistik egentligen är och vilken innebörd man lägger i begreppet.

3.2. Definition av granskande journalistik

Den typen av journalistik som vi undersöker har olika benämningar. På svenska är de vanligaste uttrycken granskande journalistik, undersökande journalistik och grävande journalistik.

Medieforskaren Gunnar Nygren beskriver de olika granskningsbegreppen i sin undersökning *Granskning med förhinder*. Han definierar undersökande journalistik som journalistik där reportern går djupare in i en fråga under en längre tid. Reportern använder främst förstahandskällor och sina egna undersökningar. Grävande journalistik avslöjar ett missförhållande som ska grävas fram (Nygren 2003:13).

På engelska är de vanligaste benämningarna *investigative journalism*, *watchdog journalism* och *muckraking journalism*.

En klassisk definition av *investigative reporting* ges av författarna Bill Kovach och Tom Rosenstiel i boken *The elements of journalism* (2003: 116-120). De delar in den undersökande journalistiken i *original investigative reporting*, *interpretative reporting* och *reporting on investigations*. *Original* innebär att reporterna själva upptäcker och avslöjar skeenden som tidigare varit okända för allmänheten. Med *interpretative reporting* menas att reportern analyserar och tolkar de fakta som framkommit. Denna form av journalistik har kritiserats för att inte vara oberoende och opartisk utan snarare driva fram en tes utan att ge båda sidorna lika stort utrymme. En vanlig form av undersökande journalistik är slutligen *reporting on investigations*, som innebär att reportern utgår från en upptäckt eller läcka som redan är en påbörjad undersökning hos en myndighet. Ibland samarbetar tjänstemän med reportrar för att skapa opinion eller

påverka politiska beslut exempelvis. Här gäller det för reportern att vara uppmärksam på från vilka källor informationen kommer (Kovach och Rosenstiel 2003: 118-120).

Också globalt råder enighet kring yrkesidealen. Att en demokratisk stat ska inneha en form av vakthunds-journalistik eller *watchdog journalism* ses som en självklarhet bland journalisterna själva. Denna granskande journalistik anses bidra till den offentliga debatten och är en okontroversiell funktion av oberoende medieorganisationer i ett fritt och demokratiskt samhälle (Nord 2007:518).

ProPublica, en oberoende och ideellt finanserad nyhetsredaktion i USA tar det ytterligare ett steg när de hävdar att de: "...uncover unsavory practices in order to stimulate reform." (ProPublica: 2013)

Deras mission går ut på att exponera myndigheters, företags och andra institutioners utnyttjande av makt. De ser också en moralisk aspekt i att använda undersökande journalistik för att driva igenom reformer genom att belysa oegentligheter.

Av ovan författares och redaktioners resonemang kan man dra slutsatsen att granskande journalistik innebär ett arbete som tar längre tid och har mer fördjupande karaktär än vanlig nyhetsjournalistik. Det ska även bygga på journalistens aktiva sökande efter information och gärna innehålla någon form av missförhållande som avslöjas. I vissa fall kan det även innebära reformer. Vi kommer fortsättningsvis i uppsatsen främst att använda uttrycken granskande eller undersökande journalistik.

Granskande journalistik kräver extra kompetens och mycket tid i anspråk. Mot denna bakgrund är vi intresserade av att titta på om en tidningsredaktion kan leva upp till sitt demokratiska uppdrag med minskande ekonomiska resurser. Hur går man till väga för att genomföra granskningar på tidningarna?

3.3. Organisatoriska villkor på nyhetsredaktionerna

Mycket journalistikforskning tar upp journalisternas roll, men i organisationsforskning lyfts den överliggande strukturen upp som den avgörande faktorn för journalisternas arbete. Vad som blir nyheter är, enligt organisationsforskning, egentligen inte beroende av den enskilde journalisten. Det är istället ett resultat av hur nyhetsredaktionen är uppbyggd, teknologiska förutsättningar samt hur mediemarknaden och konkurrensen mellan medieföretag ser ut. Individerna måste hela tiden förhålla sig till de inneboende mönstren och arrangerade strukturer som finns inom organisationen (Altmeppen 2008: 52).

Alla organisationer kännetecknas av tre specifika drag. För det första jobbar organisationerna mot att uppnå långsiktiga ekonomiska mål, som inverkar på medarbetarnas arbeten. Redaktionens mål definieras av nyhetschefer och redaktionschefer som också fattar besluten. För det andra måste organisationen etablera ordning och struktur för att uppnå det ekonomiska målet. För det tredje behöver en organisation samordna sina aktiviteter och resurser (Altmeppen 2008: 54-55).

Minskade intäkter och resurser leder till neddragningar som påverkar organisationens struktur. Även nya tekniska förutsättningar ifrågasätter den etablerade strukturen då nya arbetsflöden behöver formas. Ledningen behöver då genomföra en omstrukturering av organisationens mönster och etablera nya regler för samordningen (Altmeyden 2008: 54-55).

Medieföretag arbetar efter samma marknadsprinciper som andra företag eftersom de är en del i en kapitalistisk marknadsekonomi. De är beroende av annons- och publikintäkter. Fokus för de redaktionella prioriteringarna ligger på att hitta en köpstark publik som annonsörerna är intresserade av (Allern 2012:234-235).

Samtidigt har tidningarna även en publicistisk målsättning. Denna kombination av ekonomiska och samhällseliga ambitioner visar på medieorganisationernas dubbelhet. Ekonomiskt och juridiskt agerar de som företag som producerar varor på en marknad, och styrs som sådan av kommersiella drivkrafter. Den andra sidan speglar organisationen som en samhällsinstitution med normativa idéer om att uppfylla de demokratiska idealen om att informera, granska och utgöra forum för debatt. Det är även så de betraktas av myndigheterna i Sverige. Det ger upphov till spänningar mellan publicistiska och kommersiella intressen (Allern 2012: 236).

Medierna har också förväntningar på sig att vara trovärdiga och pålitliga på ett annat sätt än organisationer som producerar varor som bilar och kläder. Som medlemmar i nyhetsredaktionen förväntas journalisterna bidra till organisationens inkomster. Men det är i rollen som förklarande av företeelser och samhällets granskare som publiken betraktar dem. Vid neddragningar är det ofta nyhetsredaktionen i organisationen som får minskade resurser, vilket får direkta konsekvenser för medieinnehållet. De redaktionella besluten förändras när arbetet ska utföras av färre medarbetare och när det finns mindre pengar till granskningar (Altmeyden 2008: 56-57).

De här organisatoriska förutsättningarna tar nya former när medielandskapet förändras, dels genom nya teknologiska förutsättningar och dels genom att tidningarna får minskade ekonomiska resurser och därför tvingas dra ned på personal och längre projekt. En medieorganisation behöver idag finnas på olika plattformar för att stå sig i konkurrensen. Denna kommersialisering och tekniska förändring ska vi gå närmare in på nedan.

3.4. Förändrade förutsättningar i dagens medielandskap

Med internet och nya tekniska förutsättningar har innehållet och formen på tidningarna förändrats. Eftersom tidningarna också publicerar sig på nätet tar konkurrensen och ägandet av medieorganisationerna en annan form. Idag finns stora mediekonglomerat som inte begränsas till en bransch eller en nation. Samtidigt har kommersialiseringen haft inverkan på hur innehållet ser ut. I slutet på 1980-talet skedde en avreglering inom mediemarknaden i Europa, vilket ledde till ökad konkurrens mellan public service-medier och kommersiella medier (Stúr 2012: 53-54).

En utveckling som kommit med ökad kommersialisering är att medieföretagen prioriterar ökad och kortsiktig lönsamhet, framför publicistiska och politiska intressen. Att den politiska partipressen närmast försvunnit och att allt fler tidningar ingår i ägargrupper är ett tecken på detta (Allern 2012: 237).

Ett annat fenomen som ofta brukar tas upp i samband med kommersialiseringen är konvergens eller sammansmältning. Konvergensen sker dels tekniskt eftersom nya tekniska verktyg möjliggör nyhetskonsumtion i flera kanaler. Dels syftar det på hur innehållet och genrer smälter samman. Den här konvergensen påverkar nyhetsrapporteringen och ett relativt nytt inslag är det som kallas *citizen journalism*. Det innebär att läsarna uppmanas av medierna att medverka i nyhetsrapporteringen (Stúr 2012: 57-58).

Man kan tala om olika sorters konvergens, där teknologisk konvergens och digitalisering är viktiga faktorer för förändringarna i hur man konsumerar nyheter. Olika medier, som förut var lätta att skilja från varandra, flyter nu ihop. Ett exempel på det är att papperstidningen ofta har en webb-sida och ibland även webb-TV. Konvergensen kan även avspeglas i nyhetskonsumenterna användning som ofta innefattar flera medier samtidigt. En annan form av sammansmältning är att flera tidningar idag tillhör samma koncern (Bruhn Jensen 2009: 97-99).

3.5. Agendasättande journalistik

Nästan alla medier har ambitioner om att ha sin egen agendasättande journalistik, som ofta innebär undersökande journalistik. Att sätta sin egen agenda innebär att redaktionens medlemmar själva tar fram saker i den lokala miljön och lyfter upp det på dagordningen. Målet är att skapa nyheter som väcker uppmärksamhet och påverkar samhället. Lyckas redaktionen även att medverka till förändring profilerar den sig och blir konkurrenskraftig gentemot andra medier. På det sättet uppfyller mediet också idealet som allmänhetens vakthund (Møller Warmedal 2012: 55-56).

Behovet för agendasättande journalistik är lika stort idag, trots att tidningarna genomför besparingar. Att inte sätta sin egen agenda och genomföra undersökande journalistik skulle i förlängningen innebära att redaktionen får förlita sig på andra mediers och nyhetsbyråers rapportering. Mindre resurskrävande journalistik ger mindre kritisk rapportering av makthavare. Enligt Morten Møller Warmedal finns det dock liten anledning att tro att medier som har journalistiskt innehåll som sitt huvudfokus skulle ge upp sitt agendasättande och sina granskningar (Møller Warmedal 2012:55-56).

3.6. Tidigare forskning

Gunnar Nygren har gjort flera undersökningar om lokal och kommunal journalistik. Han har bland annat studerat hur relationerna mellan medierna och makthavare i det lokala samhället ser ut och vem som har inflytande över tidningens innehåll. I undersökningen *Granskning med förhinder* genomförd 2003 visar Nygren hur journalisterna refererar till

kommunalpolitiken men sällan gör djupare granskningar i exempelvis varför ett visst beslut fattas (Nygren 2004: 299, 306).

Trots att journalisterna inte går vidare till kritiskt granskande av kommunalpolitiken har lokaltidningarna enligt Nygren en viktig granskande funktion i förhållande till kommunen. På de större orterna riskerar bevakningen att bli sämre eftersom ett större område ska täckas in. Nygren lyfter fram fyra inriktningar på granskning som lokaltidningarna kan ha:

1. Den potentiella granskningen – detta innebär att vetskapen om att det finns lokal media finns med i makthavarnas medvetande när de agerar.
2. Den rapporterade granskningen – de lokala medierna väljer själva ut vad de ska fokusera på och på vilket sätt det presenteras i tidningen. Genom urvalet och ett kritiskt förhållningssätt så pågår en form av granskning.
3. Den refererande granskningen – de lokala medierna tar upp konflikter och ställer kritiska frågor. De väljer själva vilka konflikter och personer som ska figurera i tidningen.
4. Den undersökande granskningen – här går journalisten djupare än bara källorna för att själv ta reda på fakta. Tidigare forskning har visat att denna form är ovanlig på de lokala nyhetsredaktionerna. (Nygren 2004: 306-307).

Annan forskning är Torbjörn von Kroghs studie *Grävande journalistik och redaktionell miljö* från 1991. Den består av en enkätundersökning från 81 journalister som är medlemmar i Föreningen grävande journalister. von Krogh har en hypotes om att det finns vissa faktorer på redaktionerna såsom ekonomi, tradition, policy och organisation som bidrar till att redaktionerna satsar på grävande journalistik (von Krogh 1991: 4). Syftet är att visa på de faktorer som skulle kunna vara gynnsamma för grävande journalistik på redaktionerna. Grävande journalistik definierar författaren som "...ett eget arbete i ett väsentligt ämne där reportern lägger ner väsentligt mer tid och använder och värderar fler källor än i ett rutinarbete" (von Krogh 1991: 40).

Författaren drar bland annat slutsatserna att drivande reportrar är centralt för om det överhuvudtaget ska satsas på grävande journalistik på tidningen. Arbetsledare anser att det största hindret till att grävande journalistik utförs på tidningen är bristen på reportrar med kunskap och energi. Det är reportrarna som kommer med initiativ till projekt och enligt egen utsago fattar beslut om granskningar ska genomföras eller inte. Reportrarnas egen inställning till grävande journalistik är särskilt betydande på de redaktioner där en tradition av grävande journalistik är svag och motståndet till att gräva är större (von Krogh 1991: 34).

Angående de ekonomiska aspekterna så kommer von Krogh fram till att mindre ekonomiska resurser inte är ett hinder för grävande journalistik, trots att detta ofta anges som ett skäl till varför man inte gräver på redaktionen. Det verkar istället vara så att redaktioner med dålig ekonomi har större omfattning av grävande journalistik än de med bättre ekonomi (von Krogh 1991: 35).

Vi kommer delvis att utgå från von Kroghs frågor i vår intervjuundersökning. Vi vill gärna undersöka om man kan hitta några centrala likheter och skillnader mellan hans och vår studie. Genom att använda oss av intervjuer istället från enkäter vill vi komma åt bakomliggande skeenden och ha möjligheten att upptäcka fenomen som vi inte på förhand har förväntningar om och kan ställa upp som svarsalternativ. Mer om vår metod nedan.

4. Metod och material

Här kommer vi att redogöra för metoden samt vilket material vi har använt i vår studie. Vi resonerar kring vår studies tillförlitlighet och giltighet samt etiska överväganden.

4.1. Metod

För att studera hur arbetet med granskande journalistik ser ut på medelstora tidningar har vi valt den kvalitativa intervjun som metod. Då vi argumenterar för val av metod vill vi börja med ett citat ur boken den *Kvalitativa forskningsintervjun*. Den kvalitativa intervjun syftar inte till att kvantifiera:

”Den har som mål att erhålla nyanserade beskrivningar av olika kvalitativa aspekter av intervjupersonens livsvärld; den arbetar med ord, inte med siffror. Den kvalitativa intervjuens precision i beskrivningen och stringens i tolkningen av meningen motsvarar exaktheten i de kvantitativa måtten.” (Kvale och Brinkmann 2009: 45-46)

Vi vill med andra ord komma åt våra intervjupersoners uppfattningar om verkligheten och hur de ser på sitt arbete på nyhetsredaktionen. Vi syftar inte till att uttala oss om samtliga redaktioner i Sverige. Vi tror att vår studie kan utgöra ett bra komplement till tidigare studier som undersökt nyhetsredaktioner och som varit kvantitativa. Med intervjuer har vi möjlighet att ställa följdfrågor och få svar som vi på förhand inte kan ställa upp i svarskategorier. Dessutom kan intervjupersonerna komma med nya idéer och förklaringar på saker som ger undersökningen mer bredd och djup och belyser något som vi inte hade fått reda på annars. Eftersom vi förmodar att redaktionsledningen har en ambition om att uppmuntra granskande journalistik på redaktionerna, vill undersöka reportrarnas faktiska möjligheter till att granska för titta på om bilden överensstämmer. Detta tror vi oss komma åt genom intervjuer.

Undersökningen bygger på nio enskilda intervjuer som är genomförda via telefon eller Skype. Vi har båda medverkat vid samtliga intervjutillfällen, men en har varit mer ansvarig för att hålla i intervjun, medan den andra har antecknat och ställt följdfrågor. Vi har turats om att vara intervjuare. Alla intervjuer är ljudinspelningar.

Transkriberingen av intervjun har påbörjats av den som intervjuat omgående efter intervjun för att lättare minnas tonlägen och reflektioner som gjorts under

intervjutillfället. På så vis minimeras risken för feltolkningar (Ekström och Larsson 2012:69).

För att säkerställa att vi täcker in samma områden hos samtliga intervjupersoner har vi utformat två intervjuguider (se bilaga 1). Frågorna i vår intervjuguide baseras delvis på Torbjörn von Kroghs tidigare nämnda enkätundersökning. Båda intervjuguiderna innehåller samma teman, men vi har anpassat frågorna till intervjupersonernas arbetsroll. En intervjuguide har använts till intervjupersoner i mer beslutsfattande position, det vill säga personer inom redaktionsledning eller till dem som innehar en nyhetschefstjänst. Den andra intervjuguiden är inriktad till reportrarna. Vi har under arbetets gång lagt till ett par frågor i våra guider, men har hela tiden arbetat utifrån samma tematiska mall.

Kvale och Brinkman redogör för det fenomenologiska perspektivet där hänsyn tas till bland annat mening, mångtydighet och det specifika i intervjun. Vi har valt att ge det specifika ett särskilt utrymme och "...där är det specifika situationer och handlingar som dras fram" (Kvale och Brinkmann, 2009: 44-46).

Som komplement till intervjuerna har vi därför utgått från faktiska artiklar och granskningar som publicerats i respektive tidning. De publicerade granskningarna som använts i vår studie är inte äldre än 14 månader, för att intervjupersonerna ska kunna återge så detaljerade beskrivningar som möjligt. Vi har därefter låtit reportrarna svara på frågor som rör deras egna granskningar. De intervjuade blir därmed både informanter och respondenter, eftersom de ger oss sak- och bakgrundsupplysning samtidigt som de talar om sina uppfattningar i förhållande till sina egna arbeten (Ekström och Larsson, 2012:56).

4.2. Material och urval

Intervjupersonerna arbetar på tre lokala dagstidningsredaktioner och är på olika sätt involverade i den arbets - och beslutsprocess som kan kopplas till den fördjupande journalistik tidningen levererar. I början av vår studie skickade vi ut mail till redaktionscheferna där vi förklarade vad studien gick ut på samt att vi hade för avsikt att tala med tre personer från olika nivåer på redaktionen. Personerna har sedan själva anmält sitt intresse eller blivit rekommenderade av redaktionschefen. Alla har varit införstådda med att det kommer att utmynna i en uppsats.

Vi har valt att intervjua tre personer från varje tidning. Första kategorin består av redaktionschefer. I den andra kategorin ingår reportrarna. Den tredje gruppen intervjupersoner är de chefer som står mellan reportrarna och redaktionscheferna. På våra valda redaktioner går de personerna under epiteten agendachef, grävcoach och länschef. För att undvika ihopblandning av titlar kallar vi dem härnäst chef på mellannivå.

Att vi har valt just de här rollerna på redaktionen är för att chefredaktör eller ansvarig utgivare har ett mer övergripande ansvar. De har dels ett publicistiskt och juridiskt ansvar, dels organisatoriskt och ekonomiskt. De kan uttala sig om ambitioner, om vilka traditioner som finns och om vilken tidning de vill skapa. Deras utsagor visar då hur

granskningsarbetet på redaktionen ser ut i teorin. Cheferna på mellannivå styr urvalet av de granskningar som publiceras. De står i direktkontakt med chefredaktören och med reportern och har därför insyn både i organisation och i hur nyhetsarbetet ser ut. Slutligen kan reporterna ge upplysningar om vilket utrymme de får att fördjupa sig i arbeten och alltså ge en bild av hur granskningsprocessen ser ut i praktiken.

De redaktioner som ingår i vårt urval har en TS-upplaga på cirka 50 000 ex per upplaga och år. Vid genomläsning av ett antal olika tidningar har vi slutligen valt Nerikes Allehanda (i fortsättningen förkortat till NA), Borås Tidning (BT) och Östgöta Correspondenten (Corren). De här tidningarna tillhör även olika koncerner, vilket kan innebära skillnader i organisation. På så sätt får tidningarna i vår undersökning en större bredd och variation.

Att vi valt en upplaga av denna storlek beror på att vi tror att storstadstidningarna har mer resurser i form av personal till att genomföra granskningar. De har dessutom, upplever vi, större förväntningar från sin publik att publicera granskningar. Samtidigt har de allra minsta tidningarna kanske för små resurser för att det skulle bli intressant att undersöka.

Vi tror att tidningarna utanför storstäderna kan ha svårare att behålla sina läsare idag när konkurrensen är stor från internet. Därför menar vi att det är mer relevant att titta på de här tidningarna, för att se hur de resonerar kring undersökande journalistik.

Vi vill studera om tidningar med rykte om sig att vara granskande framhåller det mer än tidningar som inte har denna tradition att leva upp till. Kanske finns en mer uttalad granskningspolicy på en tidning som inte lever på tidigare meriter. När det gäller BT verkade de inte ha lika utbrett granskningsmaterial som NA och Corren. Vi ville undersöka hur granskningsprocesserna ser ut på tidningar med varierande grad av granskningar. Bland våra valda tidningar har NA ett rykte om sig att publicera en del undersökande journalistik. De har också fått flera Guldspadar under senare år. Vid genomläsningen av tidningarna tyckte vi att Corren utmärkte sig med flera satsningar på granskande journalistik, så därför tyckte vi att den kunde vara intressant att undersöka närmare.

4.3. Om tidningarna och de specifika granskningarna

Störst upplaga har NA med 52 700 exemplar i fjol. Tidningen är oberoende liberal och tillhör koncernen Stampen Media Group. Correns upplaga är 48 900. Den ingår i NTM-koncernen och är oberoende borgerlig. Slutligen har BT en upplaga på 43 000 och ingår i Gotamedia. Tidningen är oberoende moderat.

De tre specifika granskningarna har vi valt att kalla: Marks assistans, Barndiabetesfonden och ATS assistans. De är alla granskningar som gjorts av de intervjuade reporterna, vi kommer kort redogöra för dem här.

Granskningen om Marks assistans publicerades i Borås tidning i januari 2012. Marks assistans var ett privat assistansbolag i Marks kommun. Granskningen initieras av BT:s

reporter som under genomgång av bolagets årsredovisningar observerar ett stort utflöde av pengar. Reportern ifrågasätter om bolaget kan tillgodose brukarnas behov av vård. BT:s reporter är kommunreporter och har varit anställd på tidningen i cirka 20 år.

Correns reporter granskade en stiftelse som samlar in pengar till Barndiabetesfonden. Pengarna har istället till stor del gått till styrelsens medlemmar och deras forskningsprojekt. Även detta initiativ tas av reportern på Corren. Artiklarna publiceras i Östgöta Correspondenten i december 2012. Correns reporter har arbetat i två år på tidningen.

Även på NA handlar granskningen om ett assistansbolag. Den 20 mars i fjol får reportern ett tips. ATS assistans ägare har systematiskt fakturerat ut för många timmar och granskningen har lett till en rättsprocess om grovt bidragsbrott. Reportern har tidigare granskat assistansbranschen i spridningsområdet. Reportern har jobbat på NA sedan 1986.

4.4. Etiska överväganden

De etiska frågor vi förhåller oss till är bland annat hur mycket information den intervjuade behöver i förväg, hur viktigt är det att intervjupersonerna är anonyma, eventuella konsekvenser intervjuer kan orsaka för de som deltar och hur forskarens roll påverkar resultatet (Kvale och Brinkmann 2009: 84-85). Vår roll som journaliststudenter kan påverka respondenternas svar till viss del, eftersom vi har samma förståelse.

Eftersom alla intervjupersonerna själva visat intresse att medverka och alla personer är införstådda med vad vår undersökning handlar om, försöker vi minimera eventuella negativa konsekvenser för de inblandade. Vi har medvetet valt att inte namnge våra respondenter, men de har informerats om att de benämns med yrkesroll på respektive tidning och inget problem har uppstått här. Vi tror inte att de intervjuades svar på något sätt skapar konsekvenser som är negativa för dem på deras arbetsplatser men självklart är det en viktig fråga att förhålla sig till.

Intervjuareffekter eller maktasymmetrisk relation är något som lätt uppstår i denna typ av intervjuer eftersom intervjuaren bestämmer ämnet och frågorna och har tolkningsmonopol. Det innebär också att intervjun i viss mån vara kan manipulativ, det vill säga innehålla en dold dagordning från intervjuarens sida (Kvale och Brinkmann 2009:49). Förekomsten av maktasymmetrisk relation är ett faktum som inte kan förbises, men man kan försöka undvika vissa fallgropar. Det har vi gjort genom att inte styra intervjuerna allt för hårt och genom att ställa följdfrågor för ytterligare beskrivning och fördjupning. Följdfrågorna har ibland legat utanför den tematiska intervjuguidesmallen, de svar vi då fått har i flera fall ringat in något väsentligt.

4.5. Giltighet och tillförlitlighet

Vi har gjort alla intervjuer tillsammans för att få en så överensstämmande bild av intervjun som möjligt. Samtidigt har vi med olika förståelse kunnat bidra till en mer nyanserad tolkning av resultatet. Vi skapade ett kodschema (se bilaga 2) och kodade transkriptionerna enskilt för att sedan jämföra våra tolkningar. Detta menar vi stärker undersökningens reliabilitet både i tolkning och utförande.

Generaliserbarheten i vår studie kan inte jämföras med kvantitativa studier som gjorts i ämnet. Det vi beskriver främst är granskningen och granskarna på de redaktioner vi har undersökt. Resultatet av undersökningen kan i viss mån appliceras på andra lokaltidningar med liknande förutsättningar och upplaga.

Då vi kan se flera överensstämmelser med resultaten i von Kroghs undersökning ger det oss en bättre generaliserbar grund. Vi väljer också att presentera analys i förhållande till en beskriven granskning.

Ledande frågor kan öka en undersöknings reliabilitet (Kvale och Brinkmann 2009: 188) i syfte att verifiera den intervjuades svar och tolkningar. Vi har i hög grad ställt öppna frågor, men bland följdfrågorna har ibland ledande frågor ställts, för att bekräfta ett tidigare påstående.

Vi har med följdfrågorna försökt komma intervjupersonens uppfattning om verkligheten nära. Alla har visat stort intresse att svara på frågorna och vi har också fått en uppfattning om att de har varit ärliga i sina svar. Vi kan dock inte bortse ifrån att vissa frågor besvaras så som intervjupersonen skulle vilja att det var, eller vill ge en uppfattning om att det är. Här kan vi nämna frågan som behandlar vilka ämnen som kan vara svåra att granska, där alla intervjupersoner först svarar att de inte skulle dra sig för att granska något ämne eller myndighet. Efter lite mer diskussion framgår dock att vissa ämnen är svåra att granska. Vi kan inte utgå ifrån att liknande situationer har uppstått vid andra frågor också.

Till att börja med hade vi tänkt att hålla intervjuerna på plats på respektive tidningsredaktion. Eftersom detta skulle begränsa oss i vårt urval valde vi istället att genomföra telefonintervjuer. Självklart hade det varit en fördel att se personernas ansiktsuttryck och gester, men då hade vårt urval begränsats till tidningar i vårt närområde. Med telefonintervjuer hade vi möjlighet att välja redaktioner som vi inte hade kunnat åka till annars och detta vägde därför över.

Vi tycker att vi har kunnat få en bra spridning på respektive redaktion eftersom de intervjuade alla tillhör olika nivåer i organisationen. Vi tror att vi därför kan uttala oss om hur granskningsprocesserna ser ut på de undersökta redaktionerna. Eftersom det är en kvalitativ studie kan vi inte ha stora generaliseringsanspråk. Det är möjligt att andra reportrar på de här tidningarna har en annan uppfattning om hur processerna ser ut än dem vi talat med. För att komma runt det hade vi kunnat intervjua fler reportrar. Inom

tidsramen för vår studie hade det dock blivit svårt att genomföra fler intervjuer. I slutet av vår studie upplevde vi också en viss mättnad i respondenternas svar.

5. Resultatredovisning och analys

I detta kapitel presenterar vi analysen av vår undersökning. Vi kopplar empirin till teorin och belyser våra slutsatser med exempel från intervjuerna.

Kapitlet är indelat i tre teman, som belyser våra frågeställningar:

- 1) Hur ser de organisatoriska villkoren på redaktionerna ut?
- 2) Hur förhåller sig redaktionsmedlemmarna till granskande journalistik?
- 3) Hur ser de redaktionella villkoren ut i ett förändrat medielandskap?

Tillsammans besvarar sedan frågeställningarna vår huvudfråga. Det första temat beskriver hur organisationen ser ut på nyhetsredaktionen och hur granskningen i arbetet organiseras. Därefter behandlar vi synen på granskande journalistik. Här ger vi exempel på hur de olika rollerna definierar granskande journalistik och hur de förhåller sig till granskningsidealet. Det temat berör även den granskande journalisten. Vidare följer det tredje temat som tar upp nya redaktionella villkor i form av kommersialisering och konvergens. Efter varje tema följer en kort sammanfattning.

5.1. Organisatoriska villkor

I detta avsnitt ska vi beskriva hur arbetet på redaktionen går till. Det ska besvara vår första fråga: Hur ser de organisatoriska villkoren på redaktionerna ut?

Vi börjar med att beskriva organisationen och går sedan vidare till vem som tar initiativen. Därefter tittar vi på vilka som bestämmer på redaktionerna och slutligen går vi mer in på reporterns roll.

5.1.1. Hur ser organisationen ut?

Som vi beskrivit har tidigare forskning visat att neddragningar leder till omstruktureringar på nyhetsredaktionerna. När färre medarbetare ska utföra arbetet påverkas innehållet och det blir mindre resurser över till granskningar (Altmeppen 2008:57).

Alla tre tidningar vi har studerat har genomgått kraftiga omstruktureringar den senaste tiden. På NA har 26 personer från redaktionen nyligen slutat och även de andra redaktionerna har dragit ned på personal. Framför allt redaktionscheferna och cheferna på mellannivå pratar om hur mycket de tvingats skära ned de senaste åren.

Samtidigt betonar alla i redaktionsledningen att de vill utföra granskningar och fördjupningar och sätta sin egen agenda i tidningen och på orten. För att kunna lösa situationen med minskad personalstyrka och begränsade ekonomiska resurser och ändå behålla kvaliteten använder tidningarna olika strategier. På BT och NA finns två olika nyhetschefer som ansvarar för snabba respektive mer långsiktiga nyheter. På NA har man en chef som jobbar med nu-nyheter och en agendachef som planerar två veckor fram i tiden, medan BT:s nyhetschefer växlar varje vecka.

Att låta reportrarna växla mellan snabba och mer djuplodande nyheter på det här sättet beskrivs av redaktionschefen på Corren som något positivt och utvecklande för reportrarna:

”Det är också nyttigt för reportrar att /.../ inte bara hålla på med dagsfärska nyhetsjournalistik.”

På NA försöker man lösa minskade ekonomiska resurser och personal med en noggrann planering för att se till att tid avsätts till de lite mer fördjupande jobben. Så här beskriver NA:s chef på mellannivå det:

”Planering är a och o för att inte göra snabba kompletteringar till TT-grejer eller att bli offer för PR-byråer.”

5.1.2. Vem tar initiativ och vem bestämmer?

Genomgående för de redaktioner vi har studerat är att reportrarna får stort utrymme att välja vad de vill granska. Idéerna kommer ofta från tipsare eller från reportrarna själva. Ibland uppkommer även idéer på möten hos redaktionsledningen eller morgonmötena. Trots att forskning har visat att reporterna har relativt lite inflytande i organisationen och att organisationens struktur avgör vad journalisten skriver om (Altmeyden 2008:54-55).

Det exemplifieras av reportern på BT, som beskriver att de på lokalredaktionen tillsammans beslutat för att ha ett rullande schema, där en av reportrarna varje vecka frikopplas till långsiktigare projekt och de andra två gör de snabbare nyheterna. Det var ett initiativ som kom helt från reportrarna, men det uppmuntrades sedan av redaktionsledningen.

När det gäller innehållet i granskningarna har chefen på mellannivå mest att säga till om. Reportern tar initiativ till själva ämnet, men beslutet om det ska bli en granskning eller inte fattar chefen på mellannivå. Redaktionsledningen involveras när det handlar om publicistiska och etiska beslut, exempelvis namnpublicering och liknande.

Förutom att reportern måste vara driven för att granskning ska initieras så sker ofta granskningen i samverkan med en lika engagerad och hängiven chef. Två av reportrarna uppger att det är i samråd med chefen på mellannivå som de beslutar sig för att gå vidare med ett tips eller en påbörjad granskning. Ofta antar då chefen en mer skeptisk roll. Så här beskriver Correns chef på mellannivå:

”Det är jätteviktigt som arbetsledare att man är djävulens advokat helt enkelt.”

Detta exemplifieras ännu tydligare av reportern på Corren, som hade svårt att få igenom sin idé om Barndiabetesfonden. Trots att reportern själv tyckte att det fanns tillräckligt mycket bevis för att idén skulle hålla fick reportern jobba på fritiden för att samla ihop information för att övertyga chefen att satsa på granskningen. Reportern försökte då hitta mer bevis för att förmedla vikten av granskningen:

“Det ligger hos mig att berätta det på rätt sätt. Att få fram någonting mer så jag kan liksom övertyga.”

Liksom i von Kroghs undersökning är det så att det är reporterna som driver fram granskningarna. Där betonades även redaktionsledningens roll, vilket vi också har sett tecken på i vår studie.

5.1.3. Den granskande journalisten

Ett mönster som vi har kunnat urskilja när det gäller reporterna är att vissa reportrar är mer benägna att granska än andra. Trots att det på både Corren och NA förekommer eller har förekommit grupper dit reporterna kan anmäla sitt intresse för en granskning så är det ändå samma reportrar som utför granskningarna.

Alla tre reportrar vittnar om att utrymme för att ta initiativ till en granskning eller en fördjupning finns. Även om det inte direkt uppmuntras av redaktionsledningen hindras man heller inte som reporter att fördjupa sig i något om man vill. En mera aktiv redaktionsledning skulle eventuellt kunna skapa fler möjligheter, men till syvende och sist handlar det om stora insatser från reporterns sida. Såhär beskriver reportern på NA det:

”Jag tror i hög grad att det är personfrågor, det är journalister som brinner för det, det är inte svårare än så. Det är journalister som har det här intresset för det är svårt att organisera fram, det är svårt att bestämma att nu ska vi börja ägna oss åt grävande journalistik. Jag tror att det här föds i reportern.”

Enligt reportern har det funnits stora möjligheter för reportrar som har haft drivkraften. Men det är upp till reportern att avgöra hur mycket han eller hon orkar och vill granska, för trots att det inte direkt har bromsats från högre nivå, har det heller inte funnits någon riktig ”...gynnsam jordmån.”

Alla reporterna och två av cheferna på mellannivå är eniga om att det krävs vissa egenskaper hos dem som granskar, och att detta kan vara anledning till att alla inte gör det. På Corren säger chefen på mellannivå att situationen kan vara svår att handskas med:

”Om man ska vara ärlig så är det ju så att många reportrar tycker att det är kul att gräva, men många orkar inte hålla på länge /... / Det är mycket frustration under vägen som man måste hantera, det passar inte alla.”

Det krävs ett kunnande och ett självförtroende. Den vanligaste egenskapen som utmärker granskaren enligt de intervjuade reportrarna är envishet och uthållighet. Reportern på NA nämner att man ibland behöver vara motvalls och inte stryka medhårs, och på Corren beskriver reportern det såhär:

“Man måste vara envis, nyfiken...och lite tjurskallig kanske.”

Alla reportrar nämner någon form av inre press då det kommer till att prestera eller leverera. NA:s reporter anser att den inre pressen är svårare att hantera än pressen från redaktionsledningen. Men det finns också andra former av omständigheter som kan påverka. Exempel på det är väntan på olika former av beslut från myndigheter. En reporter nämner den långa väntan på ett kammarrättsbeslut. BT:s reporter uppger också att pressen som kommer med att ens medarbetare tvingas jobba lite extra kan vara betungande vid en granskning.

5.1.4. Om traditioner

Innan vi började vår undersökning hade vi en föreställning om att de tidningar som traditionellt sett haft ett rykte om sig att göra granskande journalistik är mer måna om att leva upp till det, än de tidningar som inte har samma förväntningar. Vi ville studera om det fanns någon policy eller någon tradition på redaktionen och hur reportrarna upplevde den i så fall.

Det framkommer i våra intervjuer att traditionen av granskande journalistik på tidningen upprätthålls av någon person snarare än att det sitter i väggarna. På flera av redaktionerna är det cheferna i mellanskiktet som månar om bilden av att granskningar är viktiga, men det kan också vara en tidigare anställd. På Corren tycks just en sådan person ha skapat en grogrund för granskningar. Såhär beskriver chefen på mellannivå:

”Vår förre chefredaktör /.../ han brann ju mycket för det /.../ och hade höga ambitioner på det här området. Så han såg det att det är ju en av de viktigaste konkurrensfördelarna och det är ett av våra viktigaste uppdrag.”

Correns chef på mellannivå anser att det i omgångar funnits en tradition av granskande journalistik på redaktionen och att det är viktigt att ledningen uppmuntrar den här typen av journalistik.

Den tidning som i vår undersökning kan tänkas ha mest tradition av granskande journalistik är NA som flera gånger nominerats och vunnit Guldspaden för sin granskande journalistik. På frågan om det finns en tradition av gräv på tidningen uppger dock NA:s reporter följande:

“Nej det gör det inte riktigt. Jag märkte rätt stor skillnad när jag kom från Helsingborgs Dagblad /... / då rullade Boforsaffären på /.../ Karlskoga och Bofors ligger inom vårt spridningsområde och det låg bara vind för våg /.../. Det fanns ingen tradition av grävande då.”

Bofors var en mycket uppmärksam affär om smuggling av vapen och påståenden om mutor som uppdagades under 1980-talet.

Reporten medger ändå att läget förändrats och att tidningen de senaste fem till tio åren utvecklat en mer undersökande tradition. I intervjun med NA:s redaktionschef framkommer att tidningen månar om den granskande journalistiken, men att det kan bli bättre bland annat genom att organisera arbetet mer metodiskt och konsekvent. Chefen på mellannivå nämner att de har som målsättning att leverera två större granskningar varje år.

På BT svarar redaktionschefen att det inte finns någon tradition eller policy som förmedlas till reportrarna, men tillägger att de har ett kritiskt granskande förhållningssätt i “...vardagsjournalistiken”. Chefen på mellannivå instämmer, men tycker att det delvis finns en tradition av granskningar:

“Det finns en tradition till viss del /.../ vi har ju inte gjort oss kända för flest grävande priser och så vidare och på så vis har det inte synts. /.../ Men alltså det finns en vilja att göra en bra tidning och det innefattar granskning. /.../ Att ha modet och ge tid till de tunga grejerna som sticker ut och inte bara hänga med alla andra.”

Det verkar alltså inte vara någon större skillnad tidningarna emellan, trots de varierande profilerna som vi tyckte oss se vid genomläsning innan intervjuerna påbörjats. Snarare tyder våra intervjuer alltså på att en eller par personer på tidningen etablerar en grund för traditionen och den sedan fortsätter att existera i viss mån. Hur denna sen efterföljs beror i hög grad på individernas intresse, till viss del av redaktionsledningens uppmuntran och dynamiken mellan redaktionsarbetarna.

5.1.5. Sammanfattning

I detta avsnitt har vi belyst vår första fråga: Hur ser de organisatoriska villkoren på redaktionerna ut?

Samtliga tre tidningar i vår studie har nyligen genomgått omorganisationer och tvingas dagligen att förhålla sig till att färre medarbetare ska utföra mer arbete. Detta är något som särskilt ledningen och cheferna på mellannivå nämner. Redaktionscheferna framhåller också betydelsen av fördjupning och av att sätta sin egna agenda på orten. Flera strategier utvecklas för ett så varierat arbete och ett så bra resultat som möjligt, bland annat den där man jobbar med en långsam och en snabb grupp. God planering i nyhets- och granskningsarbetet betraktas som viktigt.

De granskande reportrarna upplever självständighet i arbetet och i hur en granskning organiseras men det behövs också en engagerad chef. När det kommer till innehåll och publicering har cheferna på mellannivå mest att säga till om men ofta är det reportern initierar, driver och väljer ämne. Mängden granskningar en tidning har kan styras av att de har anställt reportrar som vill granska och har vissa egenskaper. Traditionen av undersökande journalistik är beroende av engagerade anställda och dynamiken mellan redaktionsmedlemmarna på olika nivåer.

5.2. Granskandets villkor

I detta avsnitt kommer vi att behandla vår andra frågeställning: Hur förhåller sig redaktionsmedlemmarna till granskande journalistik?

Vi tar först upp hur intervjupersonerna definierar granskande journalistik och därefter hur granskarens villkor ser ut.

5.2.1. Definitionen av granskande journalistik

Tidigare författare och forskare har betonat det långa tidsperspektivet och att granskningar går mer in på djupet än vanlig nyhetsjournalistik. Det handlar ofta om ett självständigt arbete med ett kritiskt förhållningssätt som utgångspunkt. Ibland, men inte alltid, har granskningen som mål att leda till en faktisk förändring i samhället. I de granskningar som redaktionerna har gjort och som valts ut för denna studie kan vi se inslag av självständigt och kritiskt arbete.

Granskande journalistik ses av flera av respondenterna som ett vitt begrepp. Redaktionschefen på Corren börjar med att peka på det som kan vara knepigt i just definitionen:

”Det är en svår gränsdragning /... / i nån aspekt är ju liksom all journalistik granskande.”

Två av redaktionscheferna instämmer i att granskande journalistik egentligen inte skiljer så mycket från annan rapportering. I synnerhet redaktionscheferna och reportrarna beskriver granskningsbegreppet i en större kontext utifrån dess funktion i samhället, som redaktionschefen på NA uttrycker det:

”Dels så behövs det naturligtvis, därför att samhället har blivit mer komplext. Det är ganska svårt att vara medborgare, och veta hur man ska ha koll på sin pension och sin vårdcentral eller vad det nu kan vara som vi behöver granska. Vi behöver fördjupa och förklara och sätta saker i sitt sammanhang.”

Här ser vi ett exempel på det demokratiska idealet om att medierna ska informera. Redaktionschefen på BT instämmer i att journalisternas uppdrag är att konkretisera komplicerade händelser:

“Jag tror att vårt uppdrag mer och mer är att förklara skeenden för våra läsare, att inte bara berätta saker som händer /... / Och även så klart belysa, vi behöver /... /

hålla koll på makthavare, och inte liksom bara rapa upp, vi kan ju inte bara vara megafoner”.

Reportrarnas svar på vad som är granskande journalistik är ofta kopplat till det arbete de utför. Från NA:s reporter får vi en indikation på hur självständigt arbetet som granskande reporter är:

”Att reportern bildar sig en egen uppfattning, tar fram egna fakta och kanske lägger ett pussel som inte är känt och ligger i öppen dager utan det är något som en ensam journalist fogar samman /.../ och utnyttjar olika källor.”

När det gäller själva ordvalet kan man se vissa skillnader mellan respondenterna. BT:s reporter använder aldrig ordet gräv utan talar om granskning och djupdyk. Vanligaste uttrycket här är granskning. NA:s reporter använder ordet gräv men då oftast i förhållande till de frågor där ordet gräv förekommer och i samband med sina tidigare granskningar i assistansbranschen. Oftast benämns dock företeelsen som undersökande journalistik. Correns reporter, som inte nämner begreppen särskilt mycket alls, väljer ordet gräv. Likadant är det med chefen på mellannivå. Benämningen gräv här har förmodligen att göra med att redaktionen fram till årsskiftet hade ett granskningsgrupp som kallades grävnav.

Redaktionschefen på NA uttrycker sig med orden granskning och fördjupning, eftersom de inte alltid kan leva upp till grävsnivån. Ett begrepp som däremot är gemensamt och välanvänt på de tre tidningarna är agendasättande. På NA kallas granskningsgruppen för agendagruppen.

Reportern på BT beskriver också att hitta mönster som tidigare inte är kända, men det ska även ha ett allmänintresse och beröra många människor.

”Att bara hitta ett mönster vad som helst, det är ju ointressant /... / Ja, det finns ju oftast en skurk som bär sig mer eller mindre illa åt. Det är det dramaturgiska här.”

Cheferna på mellannivå framhåller särskilt att det ska finnas en hypotes om ett missförhållande som en del av vad den granskande journalistiken är. De pratar om att sätta luppen på en företeelse eller att gå på djupet. På NA beskriver chefen att det inte behöver vara ett missförhållande som finns just nu utan att det även kan handla om ett stort kommande samhällsproblem.

Den granskande journalistiken kan, utöver att skildra ett redan existerande missförhållande, också vara förutseende och lyfta fram något som kommer att bli mer betydande problem i framtiden.

5.2.2. De specifika granskningarna och hur granskningar går till

Något som framträder tydligt i de intervjuades egna granskningsdefinitioner är det att belysa tidigare okända fenomen eller händelser för läsarna. I alla tre granskningar som

valts ut för vår studie handlar det om sådana oupptäckta företeelser. De kan då betraktas som *investigative reporting* utifrån Rosenstiels och Kovachs definition. De handlar även om självständigt, kritiskt arbete eftersom handlingar har krävts ut och journalisten behöver då gå djupare än de muntliga källorna. De faller då alltså även in under Nygrens undersökande kategori. En av artikelserierna redogör för ett rättegångsförfarande och blir på så vis både en rapportering och undersökande granskning enligt Nygren.

Reporting on investigations innebär att reportern utgår från en upptäckt eller läcka som redan är en påbörjad undersökning hos en myndighet (Kovach och Rosenstiel 2003: 118-120). Det förekommer inte här eftersom reportrarna själva har fått idéerna och inte hämtat dem från pågående utredningar. Däremot har det visat sig att de granskningar reportrarna inlett också utretts på annat håll, det vill säga på myndighetsnivå. Här handlar det om försäkringskassan, Socialstyrelsen och Svensk insamlingskontroll. I alla tre fallen har istället myndigheterna sett reportrarna som en källa till information. Myndigheterna har själva hänvisat till sekretess eller inledningsvis varit slutna av etiska eller utredningsskäl.

Att utkräva ansvar eller ställa någon till svars är ett vanligt inslag i den granskande journalistiken. Correns reporter nämner i samband med det att granskningen gärna får leda till någon form av förändring:

”När man ska avslöja något så där då vill man ju gärna att det ska gå att förändra och då är det ju viktigt att någon person ställs till svars. Som liksom har den möjligheten.”

Granskningen Barndiabetesfonden är ett exempel på ett arbete som har lett till förändringar i samhället. Bland annat är det inte längre möjligt att överföra välgörenhetspengar mellan de berörda forskarnas privata konton.

5.2.3. Drivkraften till att granska – ett beroende och en uppgift

De granskande journalister som tillfrågats drivs av flera individuella motiv utöver de givna yrkesidealerna. Att reda ut, gå till botten med saker och ting, inte lämna något olöst och inte ha luckor i resonemanget är återkommande beskrivningar. Flera av reportrarna talar om ett beroendeförhållande till granskningen. Trots att jobbet i många fall kan vara tungt fortsätter reportrarna att genomföra granskningar. Svårigheterna kan också utgöra en sporre. Så här uttrycker BT:s reporter det:

“Att bara plocka ut en handling och i princip skriva av den och att formulera det, det är ju liksom ingen utmaning. Men att kasta sig över ett ganska stort material och att försöka hitta ett mönster i det, det är ju utmaningen.”

Det finns också motiv som är kopplade till relationen med läsarna. Ett skäl som framhålls av två av reportrarna är att om inte deras nyhetsredaktion granskar så gör ingen annan i området det heller. Intervjupersonerna ser sin uppgift som nödvändig och menar att läsarna har rätt till att känna till missförhållanden och vad som händer med skatten eller välgörenhetspengar. Så här säger reportern på NA:

“En av våra viktiga uppgifter som journalister, det är ju att hålla koll på vad som händer med våra skattepengar, det är ju vår gemensamma sektor, allas vår välfärd vi betalar till. Det är en journalistisk huvuduppgift att granska hur de pengarna används.”

5.2.4. Om sömnlösa nätter och oinbjudna gäster

Den granskande journalisten är inte rädd för att vara obekvämt och beskriver sitt arbete som hårt och att det upptar mycket tankar. Två av respondenterna uppger sömnlösa nätter till följd av svåra granskningar. Svårigheterna med att granska beskrivs såhär av NA:s reporter:

“Undersökande journalistik, det ligger i dess natur... den har ett negativt anslag. Man ifrågasätter, kritiserar och det är en rätt slitsam arbetsuppgift så jag har känt behov av lite här på slutet att växla över till något mer positivt och hoppfullt.”

Correns reporter framhåller hur viktigt det är med ihärdighet men “...sen måste man få en balans för man kan ju liksom inte utplåna sig själv, det får ju inte vara på bekostnad av familjen.”

Alla intervjupersoner menar att de inte drar sig för eller medvetet undviker att granska något särskilt ämne eller myndighet. Ett par reportrar nämner organiserad brottslighet och våldsamma personer som svårgranskade eftersom det kan få konsekvenser i form av hot mot dem själva eller deras familjer. Correns reporter var själv utsatt för ett hot efter att ha genomfört en granskning av en person ur ett kriminellt nätverk. Mannen som varit föremål för granskningen tog sig in på redaktionen och meddelade nattchefen att reportern som skrivit artikeln ligger illa till. Ett annat skäl till att avstå en granskning är brist på kunskap i ett särskilt ämne. NA:s reporter nämner ett fall som rörde riskkapitalbolag, det var i skedet en utforskad företeelse i Sverige. Dessutom var det tidskrävande att sätta sig in i och detta var ett skäl till att avstå.

Att granska sig själva anses dock inte omöjligt. Två av redaktionerna nämner detta scenario där de granskat en arbetskamrat. I NA:s fall handlade det om en person som plagierat text, på Corren var det en person som inte skött sina åtaganden i den frikyrkoförsamling han var medlem i. I båda fallen tog tidningsredaktionerna beslut om att granska sina egna anställda. NA:s chef på mellannivå beskriver det som att det handlade om tidningens trovärdighet, eftersom redaktionen själv granskar andra myndigheter och institutioner.

5.2.5. Sammanfattning

I det här avsnittet har vi besvarat vår andra fråga: Hur förhåller sig redaktionsmedlemmarna till granskande journalistik?

Definitionen av granskande journalistik beskrivs på varierande sätt av de anställda. Deras beskrivningar är kopplade till arbetet, förväntningar på resultaten eller till relationen med läsaren. Enligt respondenterna får granskningarna gärna ha ett allmänintresse, kunna konkretisera ett komplicerat skeende och ha bra förstahandskällor. I synnerhet cheferna på mellannivå värdesätter att inledningsvis ha en hypotes om ett missförhållande. Motiven som driver den granskande reportern är ibland individuella och två av dem nämner ett beroendeförhållande till granskningar. Alla tillfrågade reportrar vill också att läsarna ska veta vart deras skattepengar går. I vissa fall betraktas granskningen som svår bland annat när det blir för komplicerat att sätta sig in i eller då det rör sig om organiserad brottslighet. Att granska en medarbetare framställs också som besvärligt.

5.3. Nya redaktionella villkor

I det här avsnittet beskriver vi hur kommersialisering och konvergens förändrat medieorganisationerna. Vi presenterar hur detta förändrat reportrarnas och redaktionernas sätt att arbeta på och vill på så sätt besvara vår tredje fråga: Hur ser de redaktionella villkoren ut i ett förändrat medielandskap?

5.3.1. Vilka spår finns av kommersialisering och konvergens?

Alla våra tidningar beskriver en verklighet med allt mindre resurser. Eftersom tidningarna nu konkurrerar med gratisnyheter på internet får de svårare att behålla sina annonsörer och prenumeranter vilket i förlängningen leder till minskade intäkter.

Mindre resurser kan få följder som påverkar innehållet och hur mycket granskningar som kan göras. Correns chef på mellannivå menar att man kan komma långt med vilja men att kvaliteten kan försämrats:

”Man får göra en del jobb som ska vara schysta men det behöver inte vara så krävande och det gäller ju att få loss tid. /.../ Man får medvetet prioritera ned kvaliteten. /.../ Det kommer nog finnas mycket granskande journalistik framöver också, men man får nog kämpa mer för att få det gjort.”

Redaktionschefen på NA menar att minskande resurser leder till att de ibland får välja bort att granska något. Det gäller då att hitta sätt att fortsätta med granskande journalistik som ändå rymms inom organisationen. Ibland kan det då bli en mindre fördjupning, ibland något större. Redaktionschefen menar emellertid att trots att det har blivit tuffare behöver innehållet inte bli sämre även om det finns en risk för det. Men mindre utrymme skärper man till sig, blir mer koncentrerad och tänker att ”...nu jäklar.”

Även BT:s redaktionschef tycker att redaktionen ändå löser situationen med begränsade resurser på ett bra sätt. Som redaktionsledning får man hitta nya vägar och visa öppenhet inför medarbetarnas tankar och idéer och försöka göra verklighet av dem.

Chefen på mellannivå på NA tycker att en risk med att vara färre och fylla ett redaktionellt utrymme är att man faller för den slags journalistik som PR-byråer erbjuder för att "...det går fort att göra, du får siffror och du får nån som säger nånting."

En följd av kommersialiseringen är att gränserna mellan medierna suddas ut. Samtliga av våra undersökta tidningar har en aktiv nätupplaga. Corren har också en TV-kanal som sänds i marknätet, alltså inte bara webb-TV. De andra tidningarna har också webb-TV på sin nätupplaga.

Kännetecknande är att redaktionscheferna på alla tidningarna understryker att de har flera kanaler som de publicerar sitt material i. På webben publicerar de mer snabba nyheter som läsarna ska kunna få ta del av direkt. Papperstidningen däremot ska erbjuda ett mer fördjupat material och något mer än vad som finns på webben. Detta för att kunna behålla sina prenumeranter. Reportrarna däremot nämner ingenting om flerkanalslösningar.

Detta kan tolkas som att redaktionscheferna har ett mer övergripande ansvar i organisationen. De ska se till att tidningen når upp till de kommersiella målen som har satts upp. Reportrarna däremot är främst medlemmar av nyhetsredaktionen och har ett mer publicistiskt ansvar att stå för innehållet (Altmeppen 2008: 56-57).

Reportern på BT beskriver exempelvis att en del arbete görs på fritiden för att säkerställa att resultatet blir något reportern kan stå för:

"Man ska ju stå där med sitt namn så man vill ju att det ska bli så bra som möjligt."

Konvergensen syns även på andra plan, nämligen att alla våra undersökta tidningar ingår i koncerner. Detta kan påverka vilken typ av samarbeten som finns på tidningen eftersom spridningsområdet blir så olika. I BT:s koncern ingår även Smålandsposten, vilket gör att samarbeten mellan redaktionerna kan sägas bli svårare än om de hade legat inom samma område.

Bland de större koncernerna finns Stampen Media Group som förutom att driva tidningsföretag som exempelvis NA, även driver tryckerier och distributionsföretag. Här ser vi ett exempel på konvergens inom hela distributionskedjan.

5.3.2. Samarbeten med läsare

Ytterligare en förändring som nämns i litteraturen i samband med konvergens är *citizen journalism* eller att läsarna får vara med och medverka till innehållet. Detta är något som vi har sett på alla våra undersökta redaktioner.

Ett relativt nytt inslag är det som flera av våra respondenter kallar realtidsgräv. Med detta menas att läsarna medverkar genom att ge tips till redaktionerna om vad gräven ska handla om. Läsaren kan sedan följa hur arbetsprocessen ser ut i realtid på nätet, eftersom informationen som kommer in publiceras allteftersom den kommer in istället för, som i traditionella granskningar, efter att hela granskningen genomförts. Redaktionschefen på NA tror att realtidsgräven kommer att öka i framtiden och menar att metoden även är ett sätt för tidningen att få reda på vad läsarna tycker.

I våra intervjuer nämner Correns chef på mellannivå ett läsarsamarbete, där läsarna fick komma med tips som utmynnade i en granskning av hyresvärdar. De ansvariga politikerna fick sedan stå till svars för bostadsbristen i Linköping. Även redaktionschefen på NA berättar om en granskning av frikyrkor i området. De bad läsarna komma in med tips som sedan resulterade i ett antal artiklar. I BT publicerades förra året ett läsargräv, där en läsare hade hittat information om en renovering av en förskola där kostnaderna skenade iväg. Läsaren tog fram underlaget och BT publicerade sedan resultatet. Chefen på mellannivå påpekar att de var noggranna med att ange läsarens namn på det publicerade jobbet och att de körde med öppna kort.

De här samarbetena kan ses som en följd av digitaliseringen och den ökade konvergens mellan olika plattformar. Där läsare tidigare bara kunde ringa och skriva till tidningen, kan de nu höra av sig och få direkt gensvar på tidningarnas nätsidor.

Tips till redaktionerna är ingen ny företeelse och samtliga undersökta redaktioner berättar att de får mycket tips från läsare. Då och då är det nya tips som de följer upp och kan fördjupa. Ibland kommer tipsen in efter en publicerad granskning, där läsare berättar om liknande fall som de känner till. Någon gång handlar det om människor som hör av sig med idéer som redaktionen redan vet inte stämmer. Chefer och ansvariga utgivare medger att en del tips faller bort på vägen. Ofta handlar det om att tipsen inte är relevanta, saknar allmänintresse eller att de kommer från en tidigare känd så kallad rättshaverist.

Flera av respondenterna säger att granskningar ofta börjar med ett tips. En reporter berättar att de följer upp nästan alla tips eftersom "...de tips som kommer måste man ju ändå vårda och ta hand om."

Flera av respondenterna berättar att tidningens trovärdighet har en koppling till andelen tips. Är tidningen trovärdig så ökar läsarnas benägenhet att höra av sig, eftersom de vet att idén då kommer att förvaltas väl. Enbart meriter räcker dock inte, reportern på NA förklarar:

"Ska man förvänta sig de tipsen så måste man ständigt vara på tå och prestera bra grävjobb."

5.3.3. Agendasättande journalistik

Warmedal beskriver vikten av att ha sin egen agendasättande journalistik, ofta undersökande journalistik, för att profilera sig och kunna konkurrera om läsarna. På så sätt gör man sig inte beroende av andra medier och nyhetsbyråer (Møller Warmedal 2012: 55-56).

Som vi nämnt tidigare används ordet agendasättande frekvent bland våra respondenter i samband med granskande journalistik. I vissa fall ersätter uttrycket agendasättande ordet granskande. Vi tolkar det så att agendasättande journalistik inbegriper mer och inte är lika laddat som begreppen granskning och gräv.

I intervjuerna betonas just agendasättande som en viktig faktor i nyhetsarbetet. Av intervjupersonerna nämner sex av nio ordet agendasättande. Redaktionschefen på BT menar att tidigare har tidningen kunnat styra nyhetsflödet som huvudtidning på en ort. Idag kan läsarna själva hitta nyheter på nätet och för att klara sig som tidning måste man lyfta upp något ytterligare:

”Nu skulle ju folk högaktningfullt kunna skita i oss om inte vi gör god journalistik /.../ Det är det vi måste ta sikte på när vi publicerar vår papperstidning framför allt, att det här vet folk redan, vad kan vi berätta mer?”

Annat som vi har tolkat som en form av agendasättande är att tidningarna är lokaltidningar och ser sig som dem som ska lyfta upp frågor som ingen annan bevakar. Reportern på NA menar att det är ett viktigt existensberättigande eftersom det är något läsarna efterfrågar:

”Om inte vi gör det så är det ingen annan som gör det. Även om vi har avlövats en del så är det vi som har resurserna och har gjort undersökande journalistik.”

5.3.4. Sammanfattning

I det här avsnittet har vi belyst vår tredje fråga: Hur ser de redaktionella villkoren ut i ett förändrat medielandskap?

De tre undersökta redaktionerna har alla genomgått omstruktureringar och minskat sin personal. Vi ser flera exempel på hur redaktionerna löser ekvationen med att granska trots minskade resurser i form av intäkter och personal. Det kan handla om att dela upp i snabba och långsamma grupper, att prioritera bort vissa saker eller minska kvaliteten. Ett annat sätt är att ta hjälp av läsarna i realtidsgräv.

6. Slutdiskussion

Bland svenska journalister råder stor enighet beträffande yrkesidealen. Man ska granska de styrande i samhället och förklara komplicerade händelser i medborgarnas tjänst. Dessa två behov uppfylls med granskande journalistik. För att behålla en sund demokrati ska medierna i sin rapportering ge utrymme åt granskning, information och forum. Eftersom vikten av dessa uppgifter ideligen bekräftas av journalister, vill vi veta hur det egentligen förhåller sig då man ska möta kraven i praktiken.

Den frågeställning som vi satte upp i början av vår studie är:

På vilka sätt försöker nyhetsredaktionerna leva upp till granskningsidealet?

Genom att besvara våra underliggande tre frågeställningar i kapitlet ovan har vi velat belysa och besvara vår övergripande fråga.

Vår hypotes om att redaktionerna har svårare att leva upp till granskningsidealet kan till viss del stämma eftersom samtliga intervjupersoner nämner att deras organisationer har slimmats. Men på flera sätt är det en hypotes som går att ifrågasätta. Vi har i vår studie sett upprepade exempel på hur redaktionerna klarar av att göra fördjupningar trots färre anställda. Lösningarna är många och de finns på både organisations- och individnivå. Realtidsgräv, frikopplade reportrar samt snabba och långsamma reportergrupper är några exempel.

Att granska eller förhålla sig kritiskt ses som självklart på alla redaktioner. Detta demokratiska ideal och idealet om att informera tas upp som ett viktigt journalistiskt uppdrag. Vi kan dock se att intervjupersonerna lägger olika innebörd i ordet granskning. Flera personer vill istället kalla den här typen av journalistik för agendasättande.

Vi kan se att alla redaktioner regelbundet publicerar granskande journalistik och de specifika artiklarna som valdes ut till intervjuerna är exempel på det. Vad som också är tydligt är att denna typ av arbeten värderas högt av alla respondenterna men av olika skäl. Inom redaktionsledningen betonas ofta de ekonomiska vinsterna som kommer med ett bättre innehåll. Reportrarna talar ofta om vilja att upplysa samhällets invånare vilket anknyter till de demokratiska idealen.

Med vår studie vill vi visa hur resonemangen om granskning förs på de lokala tidningsredaktionerna. Kvalitativa undersökningar på nyhetsredaktioner har inte gjorts i någon större utsträckning, varför vi anser att vår studie uppfyller sitt syfte.

Vi kan konstatera att de redaktionella maktstrukturerna är oförändrade sedan von Kroghs enkätundersökning från 1991. Vi kan med vår undersökning inte hävda att omorganisation, ändrade ägandeförhållanden och kommersialisering ändrar måttet av självständighet hos intervjupersonerna. Det som däremot har förändrats sedan von

Kroghs undersökning är de redaktionella uppgifterna, som exempelvis att publicera sig i fler kanaler, involvera läsare på nya sätt och söka upp tipsare.

Vi hoppas att vår undersökning leder till en bättre förståelse till hur granskningar kan se ut på olika lokalredaktioner. När tidningarna nu genomgår stora förändringar ser vi ett behov av mer forskning på det här området. En metod som skulle vara intressant är fältstudien, som kan belysa de fenomen som är outtalade och de rutiner som redaktionsmedlemmarna tar för givna.

7. Källförteckning

Böcker:

Allern, Sigurd i Strömbäck, Jesper och Nord, Lars (red.); 2012; *Medierna och demokratin*; 2:a rev. uppl., Lund, Studentlitteratur

Altmeppen, Klaus-Dieter i Löffelholz, Martin och Weaver, David (red.); 2008; *Global Journalism Research – Theories, Methods, Findings, Future*; Oxford, Blackwell

Bruhn Jensen, Klaus; 2009; *Medier och samhälle – en introduktion*; Lund, Studentlitteratur

Chambers, Deborah i De Burgh, Hugo (red.); 2000; *Investigative Journalism – Context and Practice*; London, Routledge

Ekström, Mats och Larsson, Larsåke (red.); 2010; *Metoder i kommunikationsvetenskap*; Lund, Studentlitteratur

Kovach, Bill och Rosenstiel, Tom; 2003; *The Elements of Journalism*; London, Guardian

Kvale, Steinar och Brinkmann, Svend; 2009; *Den kvalitativa forskningsintervjun*; 2:a uppl.; Lund, Studentlitteratur

Lee-Wright, Peter; Phillips, Angela & Witschge Tamara; 2012; *Changing Journalism*; London; Routledge

Møller Warmedal, Morten och Hjeltnes, Guri (red.); 2012; *Gravende journalistikk – Metode, prosess og etikk*; Oslo, Gyldendal akademisk forlag AS

Nygren, Gunnar i Nord, Lars och Strömbäck, Jesper (red.); 2004; *Medierna och demokratin*, Lund, Studentlitteratur

Stúr, Elisabeth i Strömbäck, Jesper och Nord, Lars (red.); 2012; *Medierna och demokratin*; 2:a rev. uppl., Lund, Studentlitteratur

Weibull, Lennart, Hadenius, Stig och Wadbring, Ingela; 2008; *Massmedier – Press, radio och TV i den digitala tidsåldern*; Stockholm, Ekerlids förlag

Wiik, Jenny, i Asp, Kent (red.); 2012; *Svenska journalister 1989-2012*; Göteborg, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation (JMG)

Artiklar

Nord, Lars W; 2007; *Investigative Journalism in Sweden: A not so noticeable noble art*; Los Angeles, London, New Delhi and Singapore, Sage publications

Rapporter

Nygren, Gunnar; 2003; *Granskning med förhinder: lokaltidningarnas granskning i fyra kommuner*; Sundsvall, Demokratiinstitutet

Von Krogh, Torbjörn; 1991; *Grävande journalistik och redaktionell miljö*; Stockholm, Skriftserien journalistik, medier och kommunikation

Internetreurer

Tidningsstatistik AB (TS); 2013. <http://www.ts.se/Mediefakta/Dagspress.aspx>, (Hämtad 2013-05-10).

ProPublica; 2013. www.propublica.org/about/ (Hämtad 2013-05-10).

Föreningen Grävande Journalister (FGJ); 2013. <http://www.fgj.se/Guldspaden/OmGuldspaden/tabid/190/Default.aspx>, (Hämtad 2013-05-10).

Övrigt material där vi inhämtat information:

Ettema, S. James och Glasser; 1998; *Custodians of conscience: investigative journalism and public virtue*; New York, Columbia University Press

Tuchman, Gaye; 1978; *Making News – a Study in the Construction of Reality*; New York, Free Press

Franklin, Bob(red.); 2008; *Pulling Newspapers Apart – Analysing Print Journalism*; London, Routledge

Allan, Stuart (red.); 2010; *The Routledge Companion to News and Journalism*; rev. uppl., London, Routledge

Trost, Jan; 2002; *Att skriva uppsats med akribi*; 2:a uppl.; Lund, Studentlitteratur

Bilaga 1. Intervjuguider

Frågor till redaktionschef:

Bakgrund:

Kan du börja med att berätta lite om ditt arbete, arbetsroll etc.

Hur länge har du arbetat på tidningen?

Hur skulle du definiera granskande journalistik?

Hur många reportrar finns i redaktionen och vilka jobbar med granskningar?

Inställning till granskning:

Varför behövs granskningar? Vad är det viktigaste med granskningar tycker du?

Vilka ingredienser ska ingå för att gå vidare med ett jobb/vad kännetecknar en granskning?

Upplever du att det finns en tradition av gräv på tidningen eller är det relativt nytt?

Hur stor vikt läggs vid ekonomin när ni beslutar om granskningar?

Granskningar i praktiken:

Vem fattar beslut om en satsning på en granskning, dvs hur går det till rent praktiskt?

Har du stor frihet att fatta beslut om vad som blir en granskning?

Vad åsidosätts till förmån för granskningsjobb?

Varifrån kommer initiativen till granskningarna?

Granskning som särskilt stolt över på senare tid.

Vad fick granskningen för resultat (läsarreaktioner eller annat)

Är det något du skulle dra dig för att granska?

Har ni någon gång fått ett tips om nåt som ni inte följt upp?

Okonventionella metoder?

Framtiden:

Granska ihop med andra redaktioner/medier?

Vad tror du om framtiden för den granskande journalistiken?

Är det något som du skulle önska att du kunde göra som inte är möjligt idag? (för lite resurser, svåra ämnen etc)

Avslutningsvis: är det något du vill tillägga som vi inte tagit upp hittills?

Frågor till reporter

Bakgrund:

Kan du börja med att berätta lite om ditt arbete på tidningen (arbetsroll etc.).

Hur länge har du arbetat på tidningen, har du jobbat på någon annan tidning tidigare?

Har du fått någon utbildning på granskningar?

Hur skulle du definiera gräv och granskande journalistik?

Varför behövs granskningar? Vad är det viktigaste med granskningar tycker du?

Granskning i praktiken:

Hur ser din arbetsdag ut?

Gör du bara grävande uppdrag eller jobbar du även som ”vanlig reporter”?

Är ni en grävgrupp eller jobbar du själv med granskande journalistik?

Hur länge har ni haft grävgrupp på tidningen?

Upplever du att det finns en tradition av gräv på tidningen eller är det relativt nytt?

Hur ser den ut (finns grävpolicy, inställning från redaktionsledningen)?

Varifrån kommer initiativen till granskningarna?

Vem fattar beslut om en satsning på en granskning, dvs hur går det till rent praktiskt?

Frågor i relation till ett särskilt gräv som vi har läst om/ett gräv som reportern lyfter fram som särskilt viktigt:

Varifrån kom idén till granskningen?

Vad var svårast att genomföra vid denna granskning?

Jobbade du med detta på heltid eller hade du andra uppdrag vid sidan av?

Hur lång tid uppskattar du att jobbet tog?

Hur kände du under arbetets gång – vad hade du gjort om jobbet inte hade lyckats? (press från ledning etc)

Vilket resultat fick granskningen? Har några åtgärder vidtagits?

Frågor av lite jobbigare karaktär och framtiden:

Är det något du drar dig för att granska? Personer, myndigheter?

Har du någon gång fått tips om något men beslutat att inte följa upp det? Varför?

Vad tror du om grävsamarbeten mellan flera redaktioner eller tidningar?

Vad tror du om framtiden för den granskande journalistiken?

Är det något som du skulle önska att du kunde göra som inte är möjligt idag? (för lite resurser, svåra ämnen etc)

Avslutningsvis: är det något du vill tillägga som vi inte tagit upp hittills?

Bilaga 2

Koder för tolkning av intervjuer

D - Definition av granskning

K - Kännetecknar granskning

S - Svårt i granskning

P - Publik/läsare/tipsare

B - Behövs granskning – varför

M - Motiv för granskning

F - Framtid

V - Vem bestämmer och roller

I - Inte granska

O - Organisation tidning

R - Reportrar som gräver

T - Tradition

Marks

Diabetes

ATS

Nya koder vid andra kodningen

E - Egenskaper

O - Organisering, vem bestämmer vad och initiativ

K - Kommersialisering

S - Sammansmältning och konvergens

D - Demokratiska ideal och granskningsideal

A - Agendasättande

Realtidsgräv